

NÄMNDEN FÖR DEN SPRÅKLIGA MINORITETEN

Till social- och hälsovårdsministeriet och finansministeriet

Ärende: Utlåtande om utkastet till regeringens proposition till landskapsreform och reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lagar som har samband med dem

Hänvisning: Begäran om utlåtande, 31.8.2016, STM068:00/2015 och STM057:00/2016

UTLÅTANDE

Nämnden för den språkliga minoriteten i Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt tar i det följande ställning endast till de aspekter som påverkar säkerställandet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården.

Allmänt

De språkliga rättigheterna är särskilt viktiga när det handlar om social- och hälsovård, eftersom vården är tätt ihopkopplad med människans personliga integritet.

De grundlagstryggade språkliga rättigheterna förutsätter att nationalspråken är både *formellt* och *faktiskt* likställda. De språkliga rättigheterna måste därför tryggas som ett fungerande element integrerat i den administrativa organiseringen och i verkställandet av tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Vår nu gällande språklagstiftning och de bestämmelser som föreslås i utkastet till lagar om vård- och landskapsreformen garanterar att nationalspråken är *formellt* likställda. För att språken även ska kunna anses vara *faktiskt* likställda, förutsätts att de tas i beaktande i alla helheter i reformen.

De aspekter som kan anses vara kritiska, när det gäller säkerställandet av fungerande social- och hälsovård på svenska och finska, är främst hur valfrihetsmodellen kommer att utformas och hur bolagiseringskravet av landskapens tjänsteproduktion påverkar producenternas skyldighet att betjäna på båda språken. Det är också

viktigt att tvåspråkigheten beaktas i ett tidigt skede när digitala lösningar utvecklas och när nya funktioner, såsom nationella servicecenter, skapas.

För att lagstiftningen ska kunna garantera förutsättningar för en faktisk likställdhet mellan nationalspråken är det nödvändigt att först bedöma hurdana konsekvenser förslagen kan komma att ha på förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Vi förutsätter därför att en mer grundläggande språklig konsekvensbedömning görs innan regeringens proposition ges till riksdagen.

Nedan kommenterar vi hur utkastet till regeringens proposition bör justeras för att bättre säkerställa en *faktisk* likställd tillgång till social- och hälsovårdstjänster på svenska och finska.

Landskapslagen

27 § Påverkansorgan för minoritetsspråket

Enligt bestämmelsen ska landskapsstyrelsen i tvåspråkiga landskap tillsätta ett påverkansorgan för minoritetens språk, med uppgift att utreda, bedöma och fastställa vilka tjänster landskapets språkliga minoritet har behov av och följa tillgången på tjänsterna och deras kvalitet.

Påverkansorganet är en motsvarighet till nuvarande nämnder för minoritetens språk i de tvåspråkiga sjukvårdsdistrikten. I egenskap av representanter för en sådan nämnd vill vi framföra följande.

Att formellt försvaga de nuvarande nämndernas ställning och istället bilda påverkansorgan för den språkliga minoriteten är problematiskt. Den språkliga minoriteten är en faktisk minoritet med grundlagsbaserad rätt till social- och hälsovård på eget språk. Det är lagstiftarens uppgift att skapa förutsättningar för att de grundläggande rättigheterna ska kunna tillgodoses i praktiken. Detta kräver tydliga strategier och konkreta verktyg. Den nuvarande nämnden för den språkliga minoriteten är ett sådant verktyg.

En förutsättning för att nämnden för den språkliga minoriteten vid HNS har kunnat sköta sin uppgift, är att nämnden idag har fyra sektioner i de olika sjukvårdsområdena, som bevakar den språkliga servicen på sina egna områden. Det finns små möjligheter för ett påverkansorgan utan varken budget eller makt att kunna utföra sin uppgift på ett så stort och geografiskt utbrett område som hela Nyland och huvudstadsregionen.

Påverkansorganet måste ha reella befogenheter att självständigt genomföra sin uppgift, för att avgöra om ordnandet av social- och hälsovården genomförs i enlighet med gällande språklagstiftning.

När det gäller bestämmelsens utformning, bör det framgå ur paragrafen att påverkansorganet representerar det mindre nationalspråket. Idag råder ofta missförstånd om vilket språk nämndens uppgift omfattar, vilket enkelt kan korrigeras genom ett omnämnande i bestämmelsen.

Både ur språkvårdssynvinkel och juridisk synvinkel är det felaktigt att använda det svenskspråkiga begreppet *minoritetsspråk* när det gäller nationalspråken finska och svenska. Både finskan och svenskan är officiella språk och den finländska lagstiftningen känner inte till begreppet *minoritetsspråk*. (I den finskspråkiga versionen av utkastet är begreppen korrekta.)

Vi föreslår därför att 27 § 1 och 2 mom. ändras enligt följande. (Tilläggen och ändringarna är understreckade.)

27 § Påverkansorgan för minoritetens språk

I tvåspråkiga landskap ska landskapsstyrelsen tillsätta ett påverkansorgan för minoritetens språk, svenska eller finska. Till medlemmar i organet väljs personer som representerar de invånare i landskapet som talar minoritetens språk.

Påverkansorganet för minoritetens språk har till uppgift att utreda, bedöma och fastställa vilka tjänster landskapets språkliga minoritet har behov av och följa tillgången på tjänsterna och deras kvalitet. Organets uppgift är att utifrån utredningarna, bedömningarna och uppföljningen lägga fram förslag om hur de tjänster som tillhandahålls på minoritetens språk ska utvecklas och om kraven på personalens språkkunskaper och utvecklingen av språkkunskaperna. Organet kan även ha andra uppgifter som fastställts av landskapsstyrelsen. Påverkansorganet ska årligen lämna landskapsstyrelsen en rapport om hur tjänsterna på minoritetens språk genomförts.

58 § Styrelsens sammansättning

För att den språkliga minoriteten i landskapen ska ha faktiska möjligheter att påverka, bör det i styrelsen för tvåspråkiga landskap finnas åtminstone en person som representerar det nationalspråk som är i minoritet i landskapet. Denna person bör vara ordförande för eller medlem i påverkansorganet för minoritetens språk.

124 § Nationella servicecenter

I utkastet till proposition föreslås fyra nationella servicecenter:

- 1) servicecentret för gemensam upphandling,
- 2) servicecentret för lokal- och fastighetsförvaltning,
- 3) servicecentret för ekonomi- och personalförvaltning,
- 4) servicecentret för informations- och kommunikationstekniska tjänster

Det är viktigt att de nationella servicecentrens verksamhet planeras så att den språkliga minoriteten i landskapen beaktas redan från början. Speciellt när informations- och kommunikationstekniska tjänster planeras och utvecklas är det nödvändigt att i ett tidigt skede av planeringen säkerställa att tjänsterna fungerar likvärdigt på både svenska och finska.

Lagen om ordnande av social- och hälsovård

11 § Tjänster som samlas till större helheter

Enligt förslaget får en del av de tjänster och uppgifter som hör till socialvården och hälso- och sjukvården under vissa förutsättningar samlas till större helheter till ett eller flera landskap. Det här medför att vissa uppgifter och tjänster kan samlas till ett enspråkigt landskap, som i praktiken ska betjäna också tvåspråkiga landskaps befolkning. Det är därför nödvändigt att i detaljmotiveringarna till 3 mom. uttryckligen nämna att landskapets ansvar över lika tillgång till tjänsterna också innebär lika tillgång till tjänsterna på finska och

svenska. Det här är nödvändigt eftersom befolkningen i ett tvåspråkigt landskap, som inte har rätt att ordna tjänsterna i fråga, fortsättningsvis har rätt att få sina tjänster på det språk de väljer, finska eller svenska. Enspråkiga landskap har enligt förslaget inte någon lagstadgad skyldighet att ge vård på annat språk än majoritetens språk.

23 § Tjänsteproducenternas skyldigheter

Av förslaget framgår att en tjänsteproducent i sin verksamhet (inom ramarna för denna lag) ska uppfylla de lagstadgade förpliktelserna i fråga om den offentliga social- och hälsovården.

Vi konstaterar att denna bestämmelse medför att tjänsteproducenten även ska uppfylla de språkliga skyldigheterna i 6 § i hälso- och sjukvårdslagen, så att klienterna i tvåspråkiga landskap har rätt att välja om de vill bli betjänade på finska eller svenska. Det förutsätter i sin tur att nödvändiga ändringar i 6 § i hälso- och sjukvårdslagen görs i den fortsatta beredningen av reformen.

54 § Förvaltningsförfarande och offentlighet

I förslaget till bestämmelse konstateras att förvaltningslagen och offentlighetslagen tillämpas inom ramarna för den omfattande valfriheten också när tjänsteproducenten är ett aktiebolag, förening eller annan sammanslutning. I detaljmotiveringarna till bestämmelsen konstateras att tjänstehelheter som omfattas av den omfattande valfriheten innehåller uppgifter som ska uppfattas som offentliga förvaltningsuppgifter.

Av utkastet till lagförslag framgår inte hur lagberedaren har tolkat att övriga allmänna förvaltningslagar ska tillämpas inom ramarna för den omfattande valfriheten. Däremot har Tuomas Pöysti i sin presentation *Sote- ja maakuntaudistus, HE:n pöytälinjat* från oktober 2016 framfört att ”Yleishallinto-oikeudellisia säännöksiä noudatetaan kaikissa laajan valinnanvapauden piiriin kuuluvissa sotepalveluiden tuottajissa”. Det här skulle innebära att även språklagen ska tillämpas av alla tjänsteproducenter inom ramarna för den omfattande valfriheten.

Vi utgår från att de allmänna förvaltningslagarnas tillämpbarhet kommer att förtydligas i den fortsatta lagberedningen. Då bör även språklagen ses över, så att det av språklagen tydligt framgår att alla tjänsteproducenter inom ramarna för den omfattande valfriheten inom social- och hälsovården är bundna av språklagens bestämmelser, trots att de inte är myndigheter.

Lagen om landskapens finansiering

Enligt förslaget beviljas landskapen statlig finansiering för att täcka kostnaderna för de uppgifter för vilka de har organiseringsansvar. Finansieringen bestäms på basis av kapitationsprincipen med beaktande av olika behovsfaktorer. Antalet personer med främmande språk som modersmål, befolkningstätheten och främjandet av hälsa och välfärd tas också i beaktande. Däremot beaktas inte landskapens tvåspråkighet och ansvar att ordna social- och hälsovård på både finska och svenska.

Det här är problematiskt, eftersom en fungerande tvåspråkig service kostar. Rätten till vård på eget språk, finska eller svenska, är en subjektiv rättighet som är oberoende av prövning och ekonomisk resursering. Rättigheten omfattar en fullständig vårdkedja på det egna språket, inklusive rätt till klient- och

patienthandlingar på eget språk. Det är lagberedarens ansvar att möjliggöra att medborgarnas grundläggande rättigheter kan tillgodoses i praktiken. Om landskapens tvåspråkighet inte beaktas när den statliga finansieringen bestäms, ges landskapen inte tillräckliga förutsättningar för att i praktiken kunna förverkliga invånarnas grundläggande rätt till vård på eget språk.

Med hänvisning till detta anser vi att landskapens tvåspråkighet bör beaktas när den statliga finansieringen bestäms.

Språklagen

Enligt utkastet till ändringar i språklagen föreslås tekniska justeringar för att ta in landskapen i bestämmelserna. Med hänvisning till det som vi kommenterat ovan gällande förvaltningsförfarande och offentlighet, anser vi att åtminstone 24 § och 25 § i språklagen bör ses över, så att det tydligt framgår att tjänsteproducerande bolag, föreningar och andra sammanslutningar är bundna av språklagen inom ramarna för den omfattande valfriheten.

Lagen om produktion av social- och hälsojänster

11 § Offentlig informationstjänst

Enligt förslaget ska den offentliga informationstjänsten innehålla uppgifter om producenter av social- och hälsojänster med tanke på informationsbehovet hos klienter, patienter och dem som ordnar offentliga tjänster.

Vi betonar här vikten av att den offentliga informationstjänsten också innehåller uppgifter om vilka språk producenterna utför tjänster på.

Slutligen

När ansvaret för ordnandet av social- och hälsovården förs över från kommunerna till landskapen, innebär det i regel att den procentuella andelen svenskspråkiga inom området som ansvarar för ordnandet av vården blir avsevärt mindre. Det leder i sin tur till att den svenskspråkiga servicen inte har en lika naturlig ställning i landskapens administration som den haft i de tvåspråkiga kommunerna. Därför är det viktigt att det skapas fungerande strukturer för att den tvåspråkiga servicen ska fungera likvärdigt på svenska och finska i de tvåspråkiga landskapen.

Vi förutsätter därför att de förslag och påpekanden som vi ovan framfört tas i beaktande i den fortsatta beredningen, så att landskapen har bättre möjlighet att planera och låta producera likvärdiga tjänster på svenska och finska.

Vänligen,

Helsingfors 26.10.2016

HNS Nämnd för den språkliga minoriteten

Jan-Erik Eklöf
ordförande

Johanna Lindholm
sekreterare

För mer information,
Johanna Lindholm, johanna.lindholm@hus.fi, tfn 040 723 0594